

a personality-oriented approach, which involves the development of individual abilities, creative independence, and professionally significant qualities of higher education applicants. It is indicated that effective formation of competencies is possible through the use of interactive and active learning methods, project activities, case methods, role-playing games, and partnership interaction with students, parents, and colleagues. The use of such techniques contributes to the development of communicative, social, and moral and spiritual competencies, forms a readiness for pedagogical reflection and self-improvement. Special attention is paid to the combination of Ivan Ohienko's pedagogical ideas with modern concepts of the New Ukrainian School. It was emphasized that the principles of spirituality, national consciousness and partnership, laid down by I. Ohienko, remain relevant and can become the methodological basis for training a new generation of teachers capable of effectively organizing the educational process.

Key words: professional competence, future primary school teacher, New Ukrainian School, Ivan Ohienko, partnership pedagogy, interactive technologies, spiritual and moral competences, partnership interaction, methodological training, competency-based approach.

Отримано: 06.09.2025 р.

УДК 811.161.2'35

DOI: 10.32626/2309-7086.2025-22.217-222

Зоряна Мацюк

ORCID 0009-0006-8241-8719,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,

Волинський національний університет ім. Лесі Українки

Марія Фенко

ORCID 0000-0003-2000-2348,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти,

Волинський національний університет ім. Лесі Українки

НОВИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС КРИЗЬ ПРИЗМУ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У статті розглянуто основні зміни, внесені до нової редакції «Українського правопису», та їхній вплив на процес викладання освітнього компонента «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Визначено напрями інтеграції правописних новацій у навчальному процесі, запропоновано матеріали, які сприятимуть виробленню практичних навичок використання сучасних мовних норм у професійному середовищі.

Ключові слова: український правопис, правописні новації, професійна мовна компетентність, фахова підготовка студентів, професійне спрямування, інноваційні методици.

Постановка проблеми. Мова є однією з головних ознак нації й проявляється у мовленнєвій діяльності її представників. Вона слугує основним універсальним засобом спілкування, а також забезпечує організацію та узгодження

всіх сфер суспільного життя: виробництва, побуту, обслуговування, культури, освіти й науки. Українська мова як державна є ключовим інструментом формування професійної компетентності сучасного фахівця. Високий рівень мислення, що виявляється у його критичних судженнях, здатний впливати на свідомість і почуття колег, сприяти вихованню поваги до національних і світових духовних та матеріальних цінностей, забезпечувати культуру спілкування в колективі й підвищувати рівень державного управління.

Мова – важливий чинник професійної комунікації, оскільки забезпечує точність, коректність та зрозумілість висловлювання. В умовах модернізації освітнього процесу актуальним постає питання формування професійної мовної компетентності здобувачів освіти. Особливого значення це набуває у зв'язку з прийняттям нової редакції «Українського правопису» (2019 р.), яка закріпила низку змін, спрямованих на відновлення національної традиції письма та адаптацію до сучасних мовних процесів. Сучасне українське суспільство, послуговуючись державною мовою у різних сферах життя, прагне до вдосконалення культури мовлення. Різноманіття форм самовираження особистості в соціумі спонукає кожного опановувати норми української літературної мови, які проявляються у різних стилях, жанрах і видах мовлення.

Чинні законодавчі акти визначають обов'язкове функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на території України, зокрема в освітніх, наукових та культурних установах. Закон України «Про освіту» закріплює норму, що мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. Відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», усі посадові й службові особи підприємств, установ і організацій, а особливо працівники освітньої сфери, зобов'язані вільно володіти державною мовою та використовувати її під час виконання своїх професійних обов'язків – і в робочий, і в позаурочний час. Міністерство освіти і науки України (лист від 17.09.2019 р. року «Про застосування державної мови в освітньому процесі» та лист 01.02.2018 року «Щодо застосування української мови в освітній галузі») декларує, що державна мова має використовуватися в межах освітнього процесу, під час проведення навчальних занять, у спілкуванні вчителів, викладачів, іншого персоналу закладів освіти зі здобувачами освіти і між собою. Відповідно до наказу Міністерства освіти України № 1033 «Про впровадження нової редакції Українського правопису» від 2019 року, структурним підрозділам МОН потрібно використовувати норми нової редакції «Українського правопису».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як відомо, український правопис базується на чотирьох принципах – фонетичному, морфологічному, традиційному (історичному) та змістовому (диференційованому). На думку О. Скопненка, у новій редакції 2019 року посилено саме історичний принцип. «Адже впродовж останніх 25 років, коли до активного життя в країні повернувся масив забороненої в радянські часи літератури, усі помітили, що написання деяких слів відрізняється від закріпленого в тодішній редакції правопису» [2].

Мета статті – проаналізувати правописні новації української мови та визначити їхнє значення у формуванні професійно орієнтованої мовної компетентності здобувачів освіти, окреслити шляхи ефективного впровадження нових правописних норм у навчальний процес під час вивчення української мови за професійним спрямуванням.

Виклад основного матеріалу. Від 2019 року в Україні почала діяти оновлена редакція «Українського правопису», знання якої є важливим для педагогів,

здобувачів освіти та слухачів курсів підвищення кваліфікації. Це необхідно для вдосконалення їхньої комунікативної, мовної й орфографічної компетентності та забезпечення якісної реалізації освітнього процесу. Попри це, деякі мовознавці дали негативну оцінку новій редакції «Українського правопису». Дискусії щодо правописних питань у вітчизняному науковому середовищі тривають до сьогодні. Найбільше суперечок викликають засади формування правопису. «Український правопис» за своїм змістом є насамперед зібранням орфографічних і пунктуаційних норм української літературної мови. Він, як зауважував О. Синявський, у жодному разі не повинен заступити систематичні курси української граматики, а має тільки полегшити й обґрунтувати їх появу та розвиток [5, с. 451].

О. Пономарів зазначає, що в правописі «лише впорядкували написання українських слів згідно з фонетико-морфологічними законами української мови. Бо правопис, який нам накинули в 1933-му, має багато суперечностей» [4]. Для тих мовців, яким складно сприймати нововведення, зокрема й варіантні, слід пам'ятати: правопис насамперед охоплює писемну форму загальнонародної мови, а основним завданням правописної комісії було унормування написання слів.

Усі зміни, внесені до тексту «Українського правопису» 2019 року, залежно від їх значущості можна поділити на дві групи: власне нововведення – правила, відсутні у редакції 1993 року, та корекції – уточнення й деталізацію вже наявних положень, нові формулювання чинних норм, запровадження варіантних морфологічних форм, доповнення прикладами тощо.

Найважливішими змінами правопису є:

- **можливість використання паралельних форм:** *проект і проєкт, проєкція і проєкція; ірій / ирій, ірод / ирод* [6];
- **написання слів з іншомовними компонентами разом:** *абро-, авіа-, авто-* ('само', 'автоматичний'), *агро-, аеро-, аква-, алко-, арт-, астро-, аудіо-, біо-, боди-, боді-* (перед голосним), *веб-, геліо-, гео-, гідро-, дендро-, екзо-, еко-, економ-, етно-, євро-, зоо-, ізо-, кібер-, мета-, метео-, моно-, мото-, нарко-, нео-, онко-, палео-, пан-, пара-, поп-, прес-, псевдо-, соціо-, теле-, фіто-, фолк-* (фольк-), *фоно-; іно-* (інішо-, інако-), *лже- та ін., а також архі-, архи-, білц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-; анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-*. Наприклад: *аудіокнига, відеоурок* [6];
- **правопис із пів:** невідмінюваний числівник пів зі значенням 'половина' з наступним іменником у формі родового відмінка однини пишемо **окремо:** *пів аркуша, пів відра, пів години, пів літра, пів міста, пів огірка, пів острова, пів яблука, пів ящика, пів ями; пів Європи, пів Києва, пів України*. Якщо пів із наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття й не виражає значення половини, то їх пишемо **разом:** *піваркуш, південь, півзахист, півколо, півкуля, півмісяць, півоберт, півовал, півострі* [6];
- **написання іншомовних слів:** *фейсбук, менеджмент, гаджет;*
- **повернення літери «г» у словах іншомовного походження;**
- **зміни у відмінюванні власних назв,** зокрема географічних;
- **уживання великої літери у назвах документів, установ, посад за певними умовами;**
- у запозиченнях із давньогрецької мови, що «мають стійку традицію передавання буквсполучення *ai* шляхом транслітерації як *au*», можна використовувати паралельні форми: *аудієнція і авдієнція, аудиторія і авдиторія, лауреат і лавреат, науза і павза, фауна і фавна* [6];

- буквособолучення **th** у словах грецького походження передаємо буквою *т*: *антологія, антропологія, аптека, астма, бібліотека, католицький, театр, теорія, ортодокс, ортопедія, Амальтея, Прометей, Текля, Таїсія, Теодор* [6];
- у словах, узвичаєних в українській мові з *ф*, допускається орфографічна варіантність на зразок: *анафема і анатема, дифірамб і дитирамб, ефір і етер, кафедра і катедра, логарифм і логаритм, міф, міфологія і міт, мітологія, Агатагел і Агафангел, Афіни і Атени, Борисфен і Бористен, Демосфен і Демостен, Марфа і Марта, Фессалія і Тессалія* та ін. [6];
- правопис припускає передавати звук [g] і близькі до нього звуки в іменах і прізвиськах також через *Г*, а не тільки через *Г*: *Вергілій, Гарсія, Гегель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер і Вергілій, Гарсія, Гетель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер* тощо [6];
- сполучення **ck** на позначення звука *к*, тепер пишемо з одним *к*; досі задача цього написання була непослідовною – іноді через одне *к*, іноді через два. Але: подвоєння *кк* зберігаємо у власних назвах кельтського походження, де формант *Mac, Ms* поєднується з основою, що починається на [k], у тих випадках, коли за традицією їх пишемо як одне слово: *Маккартні, Маккензі, Маккенна, Макнілі* [6];
- скасовані деякі написання на кшталт *ія, йє* тощо; тепер просто *я, є*: *еті, Гоя, Хаям*;
- **утворення фемінітивів** за допомогою суфікса *-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-* та ін. від іменників чоловічого роду. Найуживанішим є суфікс *-к-*: *дизайнерка, співачка, студентка*; суфікс *-иц-(я)* до основ на *-ник*: та *-ень*: *порадниця, верстальниця, учениця*; суфікс *-ин-(я)* з основами на *-ень-*: на приголосний: *плавчиня, продавчиня, майстриня, бойкиня*; суфікс *-ес-* (він менш уживаний): *поетеса, дияконеса* [6];
- **групі іменників третьої відміни в родовому відмінку однини повернуте як варіант також закінчення на -и**, крім закінчення *-і*: іменники на *-ть* після приголосного, а також слова *кров, любов, осінь, сіль, Русь* у родовому відмінку однини можуть набувати закінчення *-и*: *гідности, незалежности, радости, смерти, чести, хоробрости; крові, любові, осені, солі, Русі* [6].

За правописними новаціями у викладанні «Української мови (за професійним спрямуванням)» передбачено, що в процесі вивчення освітнього компонента студенти повинні: орієнтуватися у нових нормах написання; уміти застосовувати правопис у професійному мовленні (документації, діловому спілкуванні, наукових текстах); критично аналізувати тексти на відповідність сучасним правописним правилам; розуміти варіативність написання деяких слів і вміти користуватися словниками. Ці новації не лише уточнюють правила, а й сприяють відновленню питомих українських мовних рис.

У сучасному навчальному процесі необхідно актуалізувати програму курсу відповідно до нової редакції правопису, використовувати порівняльний підхід (зіставлення старих і нових норм) та формувати практичні навички через вправи, спрямовані на редагування текстів і складання документів.

Для засвоєння нових правописних норм у навчальній практиці можна використати комплекс дидактичних вправ: *редагування тексту* (підготувати фрагмент тексту, де навмисне використано застарілі правописні норми: проєкт, інтерв'ю, аудіо-урок); *складання ділових документів* (створення зразків наказів, заяв, протоколів із правильним уживанням великої літери та термінології); *мовна дискусія*: «Чому доречно вживати форму проєкт у науковій сфері?» –

розвиток критичного мислення та мовної гнучкості; *практикум із запозиченими словами* (знайти й виправити неправильно вжиті іншомовні терміни у фахових текстах) тощо.

Пошук балансу між системними параметрами сучасної мови, з одного боку, та різночасовими прикметами української мовної традиції, з іншого боку, – одне з найскладніших завдань, які поставали перед творцями правописних норм на кожному етапі їх становлення. Нова редакція «Українського правопису» є важливим кроком до розв’язання цього непростого завдання.

Висновки. Таким чином, правописні зміни, закріплені в редакції 2019 року, суттєво вплинули на процес формування професійної мовної компетентності здобувачів освіти. Вони вимагають від викладачів оновлення навчальних програм, підручників і методичних матеріалів, а від здобувачів освіти – готовності засвоювати нові норми та застосовувати їх у професійному спілкуванні. Засвоєння правописних новацій сприяє розвитку професійної мовної компетентності здобувачів освіти, формуванню культури фахового спілкування та готовності до комунікації в сучасному професійному середовищі. Дискусії, які із варіантів згодом залишаться в минулому, можуть стати матеріалом для подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел і літератури:

1. Вихованець І. Р. Нова редакція Українського правопису: проблеми і перспективи. Київ: Либідь, 2020.
2. Мовознавці Академії – про нову редакцію Українського правопису. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=5131>.
3. Новий правопис: міт, павза і фавна. Чи справді все так складно? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48444094>.
4. Оновлений Український правопис: що змінилось і чого не вистачає. URL: <https://novynarnia.com/2019/05/27/new-pravopis>.
5. Синявський О. «Коротка історія “Українського правопису”». [В:] *Історія українського правопису: XVI–XX століття. Хрестоматія*. Київ: Наукова думка, 2004. С. 432–452.
6. Український правопис з коментарями та примітками до нової редакції. 2-е вид. Харків: Вид-во «Ранок», 2024. 320 с.

References:

1. Vykhoanets, I. R. (2020). *Nova redaktsiia Ukrainskoho pravopysu: problemy i perspektyvy*. Kyiv: Lybid. (in Ukr.).
2. *Movoznavtsi Akademii – pro novu redaktsiiu Ukrainskoho pravopysu* [Linguists of the Academy – about the new edition of the Ukrainian orthography]. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=5131> (in Ukr.).
3. *Novyi pravopys: mit, pavza i favna. Chy spravdi vse tak skladno?* [New orthography: myth, pause and fauna. Is it really that complicated?]. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48444094> (in Ukr.).
4. *Onovlenyi Ukrainskiy pravopys: shcho zminylosia i choho ne vystachaie* [New Ukrainian orthography: what has changed and what is missing]. URL: <https://novynarnia.com/2019/05/27/new-pravopis/> (in Ukr.).
5. Syniavskiy, O. (2004). «Korotka istoria “Ukrainskogo pravopysu”». [V:] *Istoriia ukrainskoho pravopysu: XVI–XX stolittia. Khrestomatiiia*. Kyiv: Naukova dumka. S. 432–452 (in Ukr.).
6. *Ukrainskyi pravopys z komentariamy ta prymitkamy do novoi redaktsii*. 2-e vyd. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok», 2024. 320 s. (in Ukr.).

Zoriana Matsiuk, Mariia Fenko

THE NEW UKRAINIAN ORTHOGRAPHY THROUGH THE PRISM OF FORMING THE CULTURE OF PROFESSIONAL COMMUNICATION OF STUDENTS

The article provides a comprehensive analysis of the orthographic changes introduced in the 2019 edition of the Ukrainian Orthography and determines their significance for the formation of the culture of professional communication among students. It is emphasized that in the context of modernization of the educational process and the strengthening of the role of the state language in professional activity, the issue of developing professional language competence of future specialists becomes particularly relevant. The regulatory and legal foundations of the functioning of the Ukrainian language in the educational sphere are outlined, including the requirements of legislation and official documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine regarding the mandatory application of the norms of the new edition of the Orthography.

The paper summarizes scholarly views on the principles of Ukrainian orthography and the specifics of its revision, and analyzes controversial aspects of the orthographic innovations. The key changes are described in detail, including the variability of spelling of certain words, updated spelling of loanwords, the use of the letter «r», peculiarities of writing compound words, declension of proper names, formation of feminine professional titles, and changes in the system of case forms. It is emphasized that these innovations are essential for the standardization of modern Ukrainian professional language.

Special attention is paid to methodological aspects of implementing the new orthographic norms in teaching the course «*Ukrainian Language for Professional Purposes*». A set of practical tasks and didactic exercises aimed at developing skills in editing professional texts, preparing business documentation, and critically analyzing linguistic phenomena is proposed. The article concludes that mastering orthographic innovations contributes to improving students' professional language culture and their readiness for effective communication in the modern professional environment.

Key words: Ukrainian orthography, orthographic innovations, professional language competence, professional training of students, professional orientation, innovative teaching methods.

Отримано: 06.09.2025 р.